

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หน่วยศึกษานิเทศก์ เขต สังกัดกรมสามัญศึกษา เป็นองค์กรสนับสนุน ส่งเสริมการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในส่วนภูมิภาค จัดตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2522 ประกอบด้วยหน่วยศึกษานิเทศก์ส่วนกลาง หน่วยศึกษานิเทศก์เขตการศึกษา และหน่วยศึกษานิเทศก์จังหวัด สำหรับหน่วยศึกษานิเทศก์เขตการศึกษา มีทั้งสิ้น 12 เขตการศึกษา มีภาระหน้าที่ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา พ.ศ.2530 ดังนี้

1. เพื่อรักษาและส่งเสริมคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนในความรับผิดชอบของกรมสามัญศึกษา
2. เพื่อแก้ปัญหา ให้ความร่วมมือและให้คำปรึกษาแก่ผู้บริหาร ผู้สอน และบุคลากรของโรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา ในการดำเนินงานจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตร ให้บรรลุจุดมุ่งหมายตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรและนโยบายของกรมสามัญศึกษา
3. เพื่อปรับใช้หลักสูตรและพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และเสนอใช้หลักสูตรที่จำเป็น ตลอดจนหลักสูตรการศึกษาพิเศษ หรือหลักสูตร เฉพาะอย่างตามความจำเป็น
4. เพื่อพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ให้มีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์อันจำเป็นในการจัดการเรียนการสอน และสามารถแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินงานดังกล่าวได้ รวมทั้งให้มีขวัญและกำลังใจในการดำเนินงาน ตามบทบาทหน้าที่ให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามนโยบายของกรมสามัญศึกษา

5. เพื่อให้คำปรึกษาและประสานงานทางวิชาการแก่กรมเจ้าสังกัด กระทรวง และโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจน องค์การระหว่างประเทศ

6. เพื่อประสานงานและให้ความร่วมมือกับสำนักงานศึกษาธิการ เขต สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ดำเนินโครงการและงานพัฒนาต่าง ๆ ที่มอบหมายไปยัง เขตการศึกษาและจังหวัด (กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2530)

วินัย เกษมเศรษฐ์ (2525) อธิบดีหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ได้กล่าวถึงความจำเป็นของการมีศึกษานิเทศก์ในองค์การว่า เป็นเพราะ

1. กระบวนการเปลี่ยนแปลง เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไป การศึกษาจึงต้อง เปลี่ยนไปให้สอดคล้องด้วย ตัวอย่างในอดีตคือการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร พ.ศ. 2503 ตัวอย่างปัจจุบันคือ การเปลี่ยนหลักสูตร พ.ศ.2521 ศึกษานิเทศก์จึงต้องเป็นตัวแทน ของการเปลี่ยนแปลงให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่โรงเรียน โดยกระทำงานร่วมกับครู คณะครู บุคคล หรือคณะบุคคล หรือองค์การที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

2. การแบ่งงาน หน้าที่ของส่วนราชการใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ต้องมีองค์ประกอบของงาน 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายบริหารและฝ่ายธุรการ กับฝ่ายวิชาการ ศึกษานิเทศก์อยู่ในฝ่ายวิชาการ มีหน้าที่นี้เทศให้บุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่ให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

3. ความชำนาญในการแก้ไขอุปสรรคต่าง ๆ ที่จะทำให้การเรียนการสอน ดีขึ้น จะต้องเป็นผู้ชำนาญโดยการคัดเลือกจากผู้มีความรู้ ความสามารถ ความประพฤติ และประสบการณ์มาทำการนิเทศ

4. มาตรฐานการศึกษา โดยปกติโรงเรียนจะแบ่งลักษณะงานออกเป็น ฝ่ายบริหารและธุรการ ฝ่ายบริการและฝ่ายวิชาการ ในฝ่ายวิชาการจะมีหัวหน้าสาย วิชาหรือผู้ช่วยฝ่ายวิชาการทำหน้าที่นี้เทศโรงเรียนอยู่แล้ว แต่มีข้อจำกัดอยู่ตรงการ นิเทศนั้นใช้ครูเป็นผู้กระทำ ทรศนะหรือความชำนาญจึงแคบ และไม่อาจรักษา มาตรฐานการศึกษาในระดับประเทศได้ เนื่องจากนิเทศเฉพาะในโรงเรียนเท่านั้น

อาจกล่าวให้ชัดเจนโดยสรุปได้ว่า หน่วยศึกษานิเทศก์เขต สังกัดกรม สามัญศึกษา มีภารกิจหลักคือความรับผิดชอบในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ให้บรรลุตามจุดประสงค์ของหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

พ.ศ.2521 และหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.2524

เมื่อเปรียบเทียบจำนวนโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาทั่วประเทศ ที่มีอยู่ถึง 1,751 โรงเรียน กับหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ซึ่งมีเพียง 12 หน่วย (เฉพาะในส่วนภูมิภาค) หรือจำนวนครู สังกัดกรมสามัญศึกษาทั่วประเทศ จำนวนประมาณ 95,084 คน กับศึกษานิเทศก์ที่มีเพียง 371 คน จะเห็นได้ว่าศึกษานิเทศก์ต้องรับภาระในการนิเทศ ติดตามผลการจัดการเรียนการสอน ทามหน้าที่ที่กำหนดค่อนข้างหนักมาก ดังนั้นการสรรหาคนมาดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์ จึงมีมาตรการคัดเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติไว้ดังนี้

1. มีประสบการณ์ในการสอนไม่น้อยกว่า 2 ปี หรือมีคุณสมบัติที่จะนิเทศ หรือมีประสบการณ์ในการบริหารการศึกษา
2. มีประวัติการปฏิบัติงานดี มีผลงานเป็นที่ปรากฏ
3. มีบุคลิกภาพเหมาะสมที่จะเป็นผู้นำทางวิชาการ หรือผู้นำทางบริหารการศึกษา
4. มีความประพฤติดี เหมาะสมที่จะเป็นแบบอย่างของครูได้
5. เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ โดยยึดถือผลงานเป็นเกณฑ์ (กรมสามัญศึกษา, 2530)

ในด้านการบริหารบุคคล หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา มีผู้บริหารเรียกโดยตำแหน่งว่า หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา เป็นตำแหน่งผู้ให้การศึกษาที่ไม่สังกัดโรงเรียนหรือสถานศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ทามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ.2523 นับเป็นบุคคลที่มีความสำคัญมากที่สุดในการทำงาน จะต้องแสดงบทบาทในฐานะผู้นำที่ นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2529) กล่าวไว้ว่า ต้องอำนวยความสะดวก ควบคุม ชี้นำ ตักสินใจ ช่วยแก้ปัญหา บำรุงขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ร่วมงาน แต่ในความเป็นจริงแล้ว ผู้นำก็มีความแตกต่างกันไปตามความรู้ ความสามารถ ภูมิหลัง ทัศนคติ และลักษณะการปกครอง บังคับบัญชา ซึ่งผิดต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของหน่วยงานทั้งสิ้น วิลเลียม เจ. เรดกิน (William J.Reddin , 1970) ได้กำหนดลักษณะผู้นำที่มีประสิทธิภาพมาก และผู้นำที่มีประสิทธิภาพน้อยในการบริหารงาน 8 ลักษณะ คือ

1. ลักษณะของหัวหน้าที่มีประสิทธิภาพน้อย 4 ลักษณะ
 - 1.1 แบบผู้หนีงาน (Deserter)
 - 1.2 แบบนักบุญ (Missionary)
 - 1.3 แบบเผด็จการ (Autocrat)
 - 1.4 แบบผู้ประนีประนอม (Compromiser)
2. ลักษณะของหัวหน้าที่มีประสิทธิภาพมาก 4 ลักษณะ
 - 2.1 แบบผู้นำที่ท่าทามคำสั่งอย่างเคี้ยว (Bureaucrat)
 - 2.2 แบบนักพัฒนา (Developer)
 - 2.3 แบบเผด็จการที่มีศิลปะ (Benovolent Autocrat)
 - 2.4 แบบนักบริหาร (Executive)

ถึงแม้ผู้นำจะมีความแตกต่างกันหลายลักษณะ แต่ผู้นำก็มีความสำคัญต่อองค์การ โดยเฉพาะ ผู้นำที่คีนัน อรุณ รัชธรรม (2527) กล่าวว่าเปรียบเทียบประจุกองพระที่ปขององค์การ เป็นสัญลักษณ์ เป็นตัวแทนขององค์การ และเป็นจุดรวมพลังของทุกคนในองค์การ

ในสภาพของหน่วยศึกษานิเทศก์ ก็เช่นกัน บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งให้มาดำรงตำแหน่งหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ มีความแตกต่างระหว่างบุคคล ภูมิหลัง บุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม การเห็นความสำคัญของการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา การเป็นหัวหน้าที่มุ่งทำงาน หรือเป็นหัวหน้าที่มุ่งที่จะสร้างความรักใคร่นับถือของบุคคลรอบข้าง โดยไม่สนใจการบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างจริงจัง ภาวะผู้นำในลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนมีผลกระทบต่อผลงานทางการศึกษาของหน่วยศึกษานิเทศก์ โดยตรงทั้งสิ้น

จากเหตุผลดังกล่าวมาทั้งหมดผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจที่จะสำรวจความคาดหวังของศึกษานิเทศก์ที่มีต่อพฤติกรรมภาวะผู้นำของหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรง ว่าควรจะมีพฤติกรรมภาวะผู้นำในลักษณะใดและมากน้อยเพียงใด นอกจากนี้จากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมา ยังไม่มีการศึกษาวิจัยเรื่องนี้มาก่อน และผู้วิจัยคิดว่าเมื่อทราบความคาดหวังแล้ว ย่อมสามารถนำผลไปใช้ประโยชน์สำหรับผู้เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความคาดหวังของศึกษานิเทศก์ที่มีต่อพฤติกรรมภาวะผู้นำของหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์เขต สังกัดกรมสามัญศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้จะศึกษาพฤติกรรมภาวะผู้นำของหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์เขต สังกัดกรมสามัญศึกษา ตามความคาดหวังของศึกษานิเทศก์ฯ ทั้ง 12 เขตการศึกษา
2. พฤติกรรมภาวะผู้นำของหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์เขต ที่จะนำมาศึกษาจะยึดตามทฤษฎีพฤติกรรมภาวะผู้นำของ Daniel E. Griffiths (1956) ซึ่งมี 7 ประการ คือ

- 2.1 ผู้นำในฐานะที่มีความคิดริเริ่ม
- 2.2 ผู้นำในฐานะผู้รู้จักการปรับปรุงแก้ไข
- 2.3 ผู้นำในฐานะผู้ให้การยอมรับ
- 2.4 ผู้นำในฐานะผู้ให้การช่วยเหลือ
- 2.5 ผู้นำในฐานะนักพูดที่เก่ง
- 2.6 ผู้นำในฐานะผู้ประสานงาน
- 2.7 ผู้นำในฐานะผู้เข้ากับสังคมได้

คำนิยามที่ใช้ในการวิจัย

ภาวะผู้นำ หมายถึง การที่หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์เขต ใช้อำนาจ อิทธิพล ซึ่งมีอยู่ต่อผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานการณต่าง ๆ เพื่อชักจูงให้ร่วมมือกับตน ดำเนินการไปสู่จุดหมายปลายทาง โดยที่ผู้ใต้บังคับบัญชามีความศรัทธา และร่วมมือด้วยความจริงใจ

พฤติกรรมภาวะผู้นำ หมายถึง การกระทำหรือกิจกรรมที่หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์เขต แสดงออกทั้งทางคำนำร่างกาย จิตใจ อารมณ์ ตลอดจนความสามารถที่จะประสานให้ผู้ร่วมงานมีปฏิสัมพันธ์กันด้วยดี ตามพฤติกรรมที่แสดงออกในคำกว้าง ๆ คือ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การปรับปรุงแก้ไข การยอมรับนับถือ การให้ความช่วยเหลือผู้อื่น การเป็นนักพูด การประสานงาน และการเข้ากับสังคมได้ดี

หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ หมายถึง หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์เขต สังกัดกรมสามัญศึกษา หรือผู้ที่รักษาราชการแทน

ศึกษานิเทศก์ หมายถึง ศึกษานิเทศก์เขต สังกัดกรมสามัญศึกษา

ผู้มีความคิดริเริ่ม หมายถึง ความคิดอ่านใหม่ ๆ ที่นำมาสู่การปรับปรุงการปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ เช่น โครงการใหม่ ๆ วิธีการปฏิบัติงานแบบใหม่ ๆ

ผู้รู้จักปรับปรุงแก้ไข หมายถึง การรู้จักเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงแก้ไขสภาพต่าง ๆ ในหน่วยงาน หรือในกระบวนการปฏิบัติงานให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

ผู้ให้การยอมรับ หมายถึง ยอมรับในความสามารถของผู้ร่วมงาน ให้เกียรติสนับสนุนในการคิดค้น สร้างสรรค์ผลงานใหม่ ๆ

ผู้ให้การช่วยเหลือ หมายถึง มีน้ำใจต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ให้ความช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ทั้งเรื่องงานในหน้าที่และเรื่องส่วนตัว ทำให้ผู้ร่วมงานมีขวัญและกำลังใจที่จะปฏิบัติงานยิ่งขึ้น

นักพูดที่เก่ง หมายถึง พูดจาสุภาพเรียบร้อย ใช้ภาษาได้ดี ผู้อื่นเข้าใจง่าย มีความสามารถในการเจรจา เป็นนักพูดที่มีฝีปากดี สามารถในการพูดในที่ชุมชน

ผู้ประสานงาน หมายถึง มีความสามารถในการชักจูง โน้มน้าวให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทำงานอย่างประสานสัมพันธ์ในบทบาทหน้าที่และนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้เข้ากับสังคมได้ หมายถึง เป็นที่รักใคร่ของผู้ที่พบเห็น เข้าได้กับคนทุกระดับ เข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนในท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอ มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิจัยเรื่อง ความคาดหวังของศึกษานิเทศก์เกี่ยวกับพฤติกรรมภาวะผู้นำของหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์เขต สังกัดกรมสามัญศึกษา จะเป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการพิจารณาปรับพฤติกรรมภาวะผู้นำของหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ เพื่อการประสานบทบาทกับผู้ใต้บังคับบัญชา อันจะนำไปสู่การทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร ประชากรคือศึกษานิเทศก์ สังกัดกรมสามัญศึกษา ที่ประจำอยู่ ณ หน่วยงานนิเทศก์เขตการศึกษา ทั้ง 12 เขต ใช้ประชากรทั้งหมด โดยไม่สุ่ม ตัวอย่างประชากร คือ

เขตการศึกษา 1	จำนวน	30 คน
เขตการศึกษา 2	จำนวน	30 คน
เขตการศึกษา 3	จำนวน	34 คน
เขตการศึกษา 4	จำนวน	22 คน
เขตการศึกษา 5	จำนวน	30 คน
เขตการศึกษา 6	จำนวน	30 คน
เขตการศึกษา 7	จำนวน	30 คน
เขตการศึกษา 8	จำนวน	36 คน
เขตการศึกษา 9	จำนวน	33 คน
เขตการศึกษา 10	จำนวน	35 คน
เขตการศึกษา 11	จำนวน	35 คน
เขตการศึกษา 12	จำนวน	26 คน
	รวม	371 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้แบบสอบถามความพึงพอใจที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 1 ชุด แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

- ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบให้เลือกตอบ (Check list) จำนวน 5 ข้อ
- ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมภาวะผู้นำของหัวหน้าหน่วยงานนิเทศก์ โดยมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ-คะแนน จำนวน 50 ข้อ

การสร้างเครื่องมือมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาค่ารา เอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย
2. สร้างข้อกระทง โดยพิจารณาจากกรอบแนวคิด และคำนิยามของพฤติกรรมภาวะผู้นำ 7 ประการของ Daniel E. Griffithe
3. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา และความถูกต้องเหมาะสมทางภาษา แล้วแก้ไขตามที่คุณเชี่ยวชาญแนะนำ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยส่งและเก็บแบบสอบถามเพื่อการรวบรวมข้อมูล โดยใช้บริการทางไปรษณีย์ทั้งหมด ยกเว้นเซกการศึกษา 4 ที่ผู้วิจัยส่งและเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยหาค่าความถี่และค่าร้อยละ
2. ข้อมูลส่วนที่ 2 เกี่ยวกับพฤติกรรมภาวะผู้นำ ใช้วิธีหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลงานวิจัย

1. บทนำ ประกอบด้วยความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย คำนิยามที่ใช้ ประโยชน์ของการวิจัย วิธีดำเนินการ และลำดับขั้นตอนในการวิจัย
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย บทบาท หน้าที่ของหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์เขต และแนวความคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมภาวะผู้นำ
3. วิธีดำเนินการวิจัย กล่าวถึง วัตถุประสงค์ของการวิจัย ประชากร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างแบบสอบถาม การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล และผลการวิเคราะห์ข้อมูล

5. สรุปผลของการวิจัย ประกอบด้วย สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่จะวิจัยในโอกาสต่อไป

รายการอ้างอิง

ภาคผนวก